

İSLAMDA MÜŞRİK ÇOCUKLARI MESELESİ

Dr. Arif AYTEKİN

ÖZET

Müşrik çocukları meselesi, başka bir deyişle Gayr-i müslimlerin akıl baliğ olmadan ölen çocuklarının meselesi, Kader konusu ile de iç içe olan bir meseledir. Bu çocukların Cenette mi yoksa Cehennemde mi olacağı hususu meselenin özünü oluşturur. Bu mesele hakkında, Hz. Peygamber tarafından zaman zaman değişik hükümler verilmiştir. Bu hükümlerle, öncelikle yeni müslüman olan insanların yönünün ve özünün tam olarak Kur'ana ve İslam'a çevirmeleri hedeflenmiş ayrıca da İslam toplumunun düşmanlarına karşı savunma stratejisi geliştirilmiştir. Konunun bu yönü esas alınarak yapılan araştırma, daha çok bir usül çalışması niteliği arz etmektedir. Neticede, bu konuda varid olan Hadislerin ve yaşanan olayların daha doğru anlaşılıp daha kolay anlatılmış olacağına inanıyoruz. Aksi takdirde meselenin tartışması bugüne kadar olduğu gibi sürüp gidecek ve naslar arasındaki müşkiller de çözümlenemeyecektir.

Anahtar Kelimeler: Veled, Zerari, Fitrat, Beyat, Akil baliğ, Şirk, Müşrik, Cahiliye, Fetret, Azap, Resül, Nezir,

ABSTRACT

The Matter of Polytheist's Children in Islam

The problem of the Paganist children that are they put in the Hell with their fathers or they will become inhabitants of the Paradise in the case of their death before adultary age? But the decisions that have been put about them by the Prophet of İslam were very different from each other at the period of the twenty years because of the difference political and the social conditions in early times of İslam. It is a matter of fact that the Prophet has intended to make the early muslims to turn thier face to the Holly QURAN. But when these conditions have been chanced in favor of the Muslims The Prophet, peace be up on him, declared that all the children, including the Pagan's children are going to be inhabitants of the Paradise. Consequently the last decision of the Prophet about the children became with the same judgement of the Holly Quran.

Key Words: Child, Pagan, Paradise, Hell, Messenger, Decision, Paradise

Giriş

Müşrik çocuklarının cehennemlik mi yoksa cennetlik mi oluşu meselenin çıkışı, toplum hayatında yer alışı ve tedricen gelişimi, Hz. Peygamberin zamanında ve O'nun siyaseti çerçevesinde ele alınacaktır. Bu açıdan bakıldığında konunun sosyolojik ve psikolojik boyutları da görülmüş olacaktır. Bu çerçevede Hz. Peygamberin sünnetindeki uygulamaların vardığı sonucun, geçirilen merhaleler sonunda, Kur'anî delilden çıkarılan hüküm ile aynı olduğu görülecektir. Bu demektir ki, diğer bazı şer'î hükümlerde olduğu gibi "Müşrik Çocukları Meselesi" konusunda da tedricilik prensibi öne çıkmıştır.

Belli bir süreç içinde kaydedilen aşamalar neticesinde konunun arz ettiği bütünlük anlaşılabilenekte ise de; Kelamcılar, Hadis Şarihleri ve Tefsirciler, mevcut nasları çoğu kez tek başına ele almış ve tahmin edilemeyecek kadar ayrıntılara girmişlerdir. Bu kadar ayrıntı içerisinde konunun bütünlüğü gözden kaçmıştır denebilir. Bu hususu gözeterek yapacağımız araştırma, hükmü önceden belli olan bir tespit ve usul çalışması niteliği arz edecektir. Bunun bir anlamı da, şartların avdet etmesi durumunda, sürece ait hükümlerin de avdet edeceği hususudur.

Söylenmesi gereken diğer bir husus da kullanılan delillere bakış açısı olacaktır. Mesele hakkında özellikle müfessirlerce doğrudan delil olarak kullanılan ayetlerin konu ile ilgili yorum ve kısa değerlendirmeleri makalenin sonunda verilmiştir. Buna göre İsrâ Suresinin 15. ayetini, mesele hakkında doğrudan delil olarak kabul ettik. Dolaylı bir şekilde, başka bir deyişle ikinci dereceden istidlal edilen ayetler (Tur,52/21; Vakıa,56/17; İnsan,76/19 ;) konu ile ilgili bölümlerde verilmiştir.

Müşrik çocuklarının cehennemlik oluşunu bildiren Hadislerle yine bu çocukların durumunun Allah'a kaldığını bildiren Hadisler, sıhhat derecesi açısından tartışılmaz. Buna karşılık geçiş dönemi diye adlandırdığımız sürece ait hadislerin sıhhat derecesi tartışılmaktadır. Semüre Hadisi, Arasat Hadisi, Cennet Hizmetçiliği ile ilgili Hadisler buna örnek olarak verilebilir. Ancak Bu Hadislerin de ilgili birtakım ayetlerle desteklendiği söylenebilir. Cennet Hizmetçiliği ile ilgili haberde olduğu gibi.

Kavramlar

Meselenin daha iyi anlaşılması bakımından konumuzla ilgili bazı kavramların hatırlanmasında yarar vardır. Bu kavramların belli başlıları şunlardır:

Müşrik , Kâfir:

Müşrik çocukları meselesinde, “Şirk” kelimesinin zaman zaman “küfür” yerinde kullanıldığı görülür. Aynı şekilde “Müşrik” ile “Kâfir” de eş anlamda kullanılmaktadır. Mezhep imamlarına nispet edilen görüşe göre “Küffar ile savaşa, çocuklar ile kadınların öldürülmesinden başka çare yoksa bu takdirde çocukların telef edilmesinde beis yoktur” şeklindeki ifadeler, “Müşrik” ile “Kâfir” kelimesinin eş anlamlı olarak kullanıldığını gösterir. Buna göre “Müşrik çocukları” tabiri ile “Küffar Çocukları” aynı anlamda kullanılmış sayılır.¹ “Şirk” ile “Küfür” de, ele alacağımız problem açısından aynı anlamda kullanılmaktadır. Daha çok “Müşrik” tabiri kullanıyor ise bu, ilk Müslümanlarla meselesi olan ve onlarla mücadele edenlerin, Mekke’deki müşriklerin olmasındandır.

Veled:(ولد) Bâliğ olmayan çocuk demektir. Çoğulu “Evlâd” olan bu kelime, “Müşrik Çocukları” karşılığında “Evlâdu'l-müşrikîn” müşrik anne ve babadan olma çocuklar demektir.²

Tıfl (طفل) Bu kelime de bâliğ olmayan çocuk için kullanılmış olup çoğulu “Etfâl” gelir. “Etfâlu'l-Müşrikin” tabiri, “Evlâdu'l-Müşrikin” anlamında kullanılır.

Zürriyet: (ذرية) Bu kelime, büyük olsun küçük olsun, baliğ olsun veya olmasın, genel anlamda insanların nesli için kullanılabilir. ³ Kelimenin çoğulu “Zerârî” olup “Müşrik çocukları” anlamında, “Zerariyyü'l-Müşrikîn” terkihi ile kullanıldığında, reşit olmayan veya buluğa ermeyen çocukları ifade eder. Her üç kelimenin de müzekkeri ile müennesi arasında fark gözetilmemiştir.

el-Lâhîn: (اللاهين) Kelime, Hadramut lüğatinde “el-Veled” = “Çocuk” anlamında kullanılır. Yaptıkları işleri, oyun oyuncak kabilinden olup işlerinde niyet ve

¹ Ahmet Davudoğlu, Müslim Şerhi, VIII / 475

² Ayni, Bedreddin, Umdetu'l-Kari, fi şerhi Sahihi'l-Buhari, VII, 133, Mısır, 1972

³ Ahmet Davudoğlu, a.e. VIII/474; (Evlâd, Etfâl ve Zerârî kelimeleri “Müşrik çocukları” terkihiinde birbirleri yerine kullanılmaktadır. Bkz. Evlâd: Buhari, cenaiz, 93; Müsli, kader, 26;Nesai, cenaiz, 60;Müsned II/259. Etfâl: Müsned I/ 294. Zerârî / Zerâriyyu: Buhari, cenaiz, 93, kader,3; Müslim, chat,36, 37; Müsned,I215, IV/28

kasıt aranmaz.⁴ Buna göre Lahîn, kelimesi, buluğa ermemiş, kasıtlı olarak günah işlemesi mümkün olmayan veya günahı bilmeyen çocuk anlamında kullanılır.

Hz. Peygamber, Taif tarafına bir gazaya çıktığında Sahabeden bir zat, “Lâhîn” hakkında bir soru sorar. Yani Lâhîn'nin durumu nedir, ne dersiniz bize? Harp esnasında öldürülmeleri caiz midir, şeklinde soru sorar ve bir açıklama ister. Hz. Peygamber, o anda bu soruya bir cevap vermez. Fakat Gaza dönüşünde, “O Lâhîn hakkında soru soran kimdi, gelsin “ der ve bunun üzerine o sahabî gelir, Hz. Peygamber de şu açıklamayı yapar: “Allah bu çocukların ne yapacaklarını çok iyi bilmektedir. Onlar Lâhîndir, öldürülmeleri yasaktır.”⁵

Fıtrat الفطرة (Sözlükte): Kelime Arap dilinde bir şeyi uzunluğuna yarmak; ilk icat, bir şeyin yaratılışının başlangıcı ve ortaya çıkması, varlığın ilk yaratılışında aldığı özellik demektir.⁶ Bu işi yapana, yani bir şeyi ilk defa ortaya çıkarana, “Fâtır” denir. Allah için kullanıldığında “Yaratma” anlamına gelir: “Allah, göklerin ve yerin yaratıcısıdır” anlamında (Fâtıru’s-Semavati ve’l-Ard) buyrulmuştur.⁷

Bu kelime, yaratma dışında değişik anlamlarda da kullanılır: Araplar, devenin dördüncü dişinin arkasında bir diş çıkınca bu durum “Fattara” (yardı) sözü ile anlatılır. Yine İbn Abbas (r.a.) der ki: “Bana iki A'râbî gelip de bir kuyu meselesini soruncaya kadar ben “fâtır” kelimesinin manasını tam olarak anlamış değildim. Bu kişilerden biri : “Ene fâtiruhâ” dedi, yani o kuyuyu kazan, ilk defa ortaya çıkaran benim, dedi.⁸

Fıtrat الفطرة (İstilah olarak) : Hak dini kabule hazır ve bu dini kabul edebilir yapıda olmaktır. Buna, *Hilkat-i Asliye* denebilir. Başka bir ifade ile Fıtrat, kulağın işitilecek şeyleri duymasına; gözlerin ise görülecek şeyleri görmesine müsait olarak yaratılmış olmasıdır.⁹ Buna göre, her çocuğun, doğduğu zaman aldığı sıfat “Fıtrat” olunca, bu çerçevede fıtrattan murat, *İslamdır*, denebilir. Çocuk, “ Fitrî ” anlamındaki bu özelliğini, daha babasının sulbünde iken kendisinden alınan “*Misak*”¹⁰ hali üzere

⁴ İbn Manzur, Lisanu'l-Arap, **md.** لهُو - لهُوا - لهُوا - لهُوا ; Ebu'l-Beka, el-Külliyat, III/356; Bkz. Kurtubi, Şemsuddin Ebu Abdullah, Tezkire, (et-Tezkire fi ahvali'l-Mevta ve umuri'l-Ahire), 613, Beyrut, 1985

⁵ Aynı, a.g.e, VII/134; İbnu'l-Esir, en-Nihaye , IV/ 283

⁶ Ragıp, Müfredat, F-T-R maddesi; Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VI/ 3972

⁷ Fatır, 35/1

⁸ Hattabî, Sünen-i Ebi Davut, V/88

⁹ Tecrid-i Sarih terc., IV/ 531-532

¹⁰ Araf,7/172

doğmuş olmasından dolayı almış olup anne ve babasının, durumunu değiştirmesine kadar böylece devam ettirmiş sayılır. Değişiklik olması durumuna göre, çocuğun Cehennemlik “Şakî “ veya Cennetlik “Saîd” olması onun yine fitratı sayılmıştır. ¹¹ Fakat Şekavetin de Fıtrattan sayılması¹² izaha muhtaçtır.

Fitrat üzere doğan çocuğun, kendi hakkındaki kararını anlatabilecek duruma gelinceye kadar aynı pozisyonu koruması keyfiyeti, fitratın, “Yaratılış” anlamını ifade eder. Nitekim “*Hilkat*”te yani yaratılış anlamındaki fitratta *teabbüd* söz konusu değildir. Bu durumda çocuk, yaptığından sevap elde etmediği gibi, yapmadıklarından da ikap görmez. Teabbüdü fitrat ise bunun aksine olup, bu fitrat ibadet için söz konusudur. Nitekim Kur’ını Kerimde : “Ben Cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım” ¹³ buyrulurken, müşrik çocuklarının da insanlardan sayıldığı açıktır ve kendilerinden aksine bir ikrar da söz konusu olamayacağından müşrik çocukları, İslam toplumundan sayılmıştır.¹⁴

Müşriklerden ve kâfirlerden doğan çocuklar ile müslümanlardan doğan çocuklar arasında, “*Hilkat*” anlamındaki fitrat açısından herhangi bir fark gözetilmemiştir. Ancak bu genel kaidenin yine de bir istisnasının bulunduğu söylenebilir. Nitekim Kur’anda Nuh (a.s) ın kavminden doğacak çocukların *fâcir* ve *kâfir* olarak doğacakları haber verilerek: “Nuh demişti ki, ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden yurt sahibi kimseyi bırakma. Zira Sen onları bırakırsan, kullarını yoldan çıkarırlar ve ancak günahkâr ve kâfir çocuklar doğururlar.”¹⁵ Buyrulmaktadır. Ancak bu ayet, Fitrat Hadisi ve Fitrat kavramı ile çelişki arz etmez. Zira burada Nuh’un (a.s) kavminden söz edilir. Ve bunlara özel bir durum söz konusudur. Yani Nuh(a.s), “... Haberin olsun kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başka hiç biri iman etmeyecek...”¹⁶ ayetine göre Allah’ın ilmine dayanarak, bu kavimden doğanların, kâfir olacaklarını biliyordu. Ayrıca, Hz. Nuh’un, onlar hakkında 950 senelik tecrübesi de onu böyle bir kanata varmaya sevk ediyordu. Böylece o, İlm-i İlahînin ve tecrübenin birleşmesi ile bu insanlardan ancak kâfirlerin doğacağı neticesine varmış ve bu kavim hakkında bedduada bulunmuştur. Yine de bir Peygamber olarak mücadelede kolayı tercih etmiş olmasından dolayı istiğfar etmiş ve Yüce Allah’tan affını dilemiştir.¹⁷

¹¹ Ahmet Davudoğlu, a.g.e. X/644

¹² Ahmet Davudoğlu, a.e. X 645

¹³ Zariyat 51/56

¹⁴ Tahavi, Müşkilü'l-Asar, II/165-166, Haydarabad , (1377-)

¹⁵ Nuh, 71/ 26-27

¹⁶ Hud,11/36

¹⁷ Razi, Tefsir-i Kebir, c.30, s.146 (Nuh,71 / 27)

Kelamcıların Müşrik Çocukları Meselesine Bakış Açıları

“Müşrik Çocukları” meselesinin ortaya çıkışı, geçirdiği safhalar ve konu hakkında verilen hükümler, hiç kuşkusuz Hz. Peygamberin yirmi üç yıllık Peygamberlik dönemi ile sınırlıdır. Bu dönemde her hangi bir mezhep ve ayrı bir görüş bulunmuyordu. Öyle ise daha sonra ortaya çıkan görüşler ve mezhepler konuya, Sünnetin uygulama stratejisi çerçevesinde bakmalı idi. Ancak böyle olmamış, her mezhep meseleyi kendi metodu çerçevesinde ele almış ve ona göre hüküm vermiştir. Neticede, konu ile ilgili uygulama ve hükümler farklı olabilmektedir. Bu farklı görüşlerin tamamı mütala edilse bile mesele ile ilgili farklı hükümlerin karşısında ortaya tutarlı bir görüş konamadığını söylemek zor olmayacaktır. Üstelik İslama ait bir meselenin anlaşılması daha da zorlaşmıştır denebilir.

Bu cümleden olarak Mutezilî görüş sahibi kimselerin, müşrik çocuklarının “Cennetlik” oluşunu kabullenmesi; Haricî görüş sahibi kimselerin ise bu çocukların, babalarının hükmüne dahil edilerek “Cehennemlik” olduklarını benimsemeleri; Mürcî görüş sahiplerinin de bu konuyu irca edip her hangi bir hüküm vermeksizin “*Tevakkuf*” görüşünü benimsemesi örnek olarak zikredilebilir.¹⁸

Mezheplerin, konuyu kendi temel prensiplerine uygun tarzda ele alarak görüş beyan edip hüküm koymaları bir dereceye kadar doğal karşılanabilir. Fakat meselenin tarihi seyri göz önünde tutularak incelendiğinde Hz. Peygamberin konu ile ilgili beyanlarını ve hükümlerini anlamak daha da kolay olacaktır. İslamın tebliği esnasında özellikle muhatapların içinde bulunduğu psikolojik ve sosyolojik saikler göz önünde bulundurularak meseleye bir bütünlük kazandırmak kolaylaşacaktır. Bizim çalışmamızın bakış açısı ve ana planı böyle bir usul çalışması niteliği arz etmektedir. Aksi takdirde birçok kaynaklarda görüleceği gibi konuyu düşünce planında en ayrıntılı bir şekilde irdeleyip ilgili Hadisleri ve Ayetleri uzun uzadıya şerh ve tefsir edip de belli bir prensip üretilmemiş olmasının, bir dereceye kadar kafa karışıklığına ve düşünce dağınıklığına sebebiyet vereceği açıktır. Kelam ekollerinin onca delillerinin ve ayrıntılı izahatlarının bu meseleyi, Hz. Peygamber dönemine kıyasla ne kadar içinden çıkılmaz hale getirdiklerini görmek zor değildir.¹⁹

Böyle bir tespitten sonra, İslamın tebliğindeki psikolojik etkenden de söz ederek meseleyi, neşet ettiği dönem içinde ele alabiliriz.

¹⁸ Malati, Ebu'l-Hüseyn, Tenbih, s.33-34; M. Gomery Watt, Free Will and Predestination In Early Islam, (Trc. Arif Aytekin, Kitabevi, İstanbul- 1996), s.51, 52, 67,99,100, 135 ve 169 ; Razi, a.g.e, 20 /172.

¹⁹ DİA, VIII / 359-360

İslam'a İlk Davet ve Psikolojik Direnç

İslam'a davetin ilk günlerinden itibaren on üç senelik Mekke döneminde, müşriklerle mücadelenin odak noktasını ve müşriklerin de inkâr konusunu, ağırlıklı olarak "öldükten sonra dirilme/kıyamet ve ahiret hayatı" hususu teşkil ediyordu. Zaten Mekke döneminde Kuran'ın öne çıkardığı konular genellikle Kıyamet, Yaratma, İlahî bilgi, yaratan ile yaratılanın ilişkisindeki adalet ve merhamet gibi tefekkürü gerektiren hususlardı. Modern ifadesi ile felsefenin de ana konularını oluşturan Ontoloji, Epistemoloji ve Etik konuları gündemde idi. Kıyametin kopması ile bu dünya şartlarının sona ermesi ve ahiret hayatının başlaması konularında Kura'n-ı Kerimin ortaya koyduğu tavrın, iddia ve meydan okumanın; müşriklerin, çöl hayatındaki hürriyet kavramına bağlı hayat felsefesini koruma refleksini harekete geçirdiği söylenebilir.²⁰ Bu durum, çöl insanını, daha önce belki de ciddi olarak hiç denemediği bir tefekkür ve düşünce tarzına zorlamıştır. Bu zoru başaramayan cahiliye dönemi çöl insanı, öldükten sonra tekrar dirilerek hesap verip sonunda da İlahî hüküm gereği Cehenneme atılıp orada ebedî olarak kalmayı akıl almaz bir mahkûmiyet olarak görmüştür.²¹ Çöl ikliminde, kafalarında geliştirdikleri sınırsız hürriyet ve hesap vermeme eğilimi, müşrikleri, "ahiret inancı" kavramından ürkmüş ve bu ürkeklik ile savunmaya bile cesaret edemedikleri inkârları uğruna müslümanlara karşı kaba kuvvete başvurmuşlardır. Mekke döneminde Müslümanlara karşı orantısız güç kullanan müşrikler, Müslümanların peşini Medine döneminde de bırakmamış müslümanları yeryüzünden silip süpürmek istemiştir. İşte bu acımasız saldırılar karşısında kendini çeşitli taktik kullanıp ve fırsatları da değerlendirerek savunmak zorunda kalan müslümanlar, düşmana karşı gece baskınları düzenliyorlardı.²² Bu baskınlarda Müşriklerin çocukları ve kadınları telef oluyordu. Özellikle çocukların durumu, müslümanların kafasında bir soru işareti bırakmış ve bunlar tartışılmıştır.

Bunun dışında ve daha önceleri Mekke döneminde yeni müslüman olanların da cahiliye günlerinde ölen çocukları hakkında endişeleri belirmiş ve bu çocukların cennette mi yahut cehennemde mi olduklarına dair sorular sorulmuştu. O gün için geçerli olan cevaplar verilmişti ve bu cevaplar da olumsuz idi...

Yukarıda işaret edildiği gibi, Medine döneminde verilen savunma mücadeleleri olarak gerçekleştirilen gece baskınlarında telef olan müşrik çocuklarının meselesi

²⁰ Ya Sin,36/77 (Not:Konu ile ilgili çok ayet mevcuttur.)

²¹ Naziat,79/12 (Not bu hususta çok sayıda ayet mevcuttur.)

²² Gece baskınları için bkz., Ebu Davut, K. El-Cihat, Bab. 102, H. No: 2638. (Not Diğer tahricler için bkz. A.y. Dip notlar)

Müslümanların gündemini meşgul etmiş ve masum olan bu çocukların durumları hakkında Hz. Peygambere sorular sorulmuş ve bunlar hakkında da olumsuz cevaplar alınmıştı. Hasılı bu çocukların masum olmaları onların korunmasına yetmemiştir. Bu çocuklar, hayatta iken babalarının hükmüne dahildirler. Ancak ölümleri halinde durumları ne olacaktı? Bunlar, Cennetlik midir, yoksa iman etmeyen babaları anaları gibi cehennemlik midirler? Ayrıca, suçsuz yere telef olan bu çocukların sorumluları kimlerdi? Bu ve benzeri tereddütler belirmiş ve bunlarla ilgili sorular devamlı gündeme gelmişti. Bu sorulara gerekli cevapların verilmesi ve belli bir pozisyon belirlenerek bir strateji oluşturulması kaçınılmazdı. Bütün bu soruların cevaplanmasında ve meselelerin çözümünde öne çıkan ve kesinlikle korunan değerler ve sınırlar o günkü şartlarda müslümanların ve İslamın geleceği için sadece Yüce Allah'ın koyduğu ve Hz. Peygamberin beyan ettiği sınırlar olacaktır.²³

Bu genel çerçeveye içine sığdırılmak suretiyle müşrik çocukları hakkında sorulan soruların, belli bir süre de olsa değişmeyen cevabı: “ Bu çocuklar o müşriklerdendir, babalarına ait olup onların hükmüne dahildirler.” şeklinde ortaya konmuştur.²⁴

Hz. Peygamber tarafından verilen bu hüküm neticesinde müslümanlar, vicdanî sorumluluktan kurtulmuş ve müşriklere karşı kararlı bir mücadele vererek düşmanı yıldırmışlardır. Bu kararlılık olmasaydı ve çocukların durumu hesap edilse idi belki de müşrikler, bu çocukları Müslümanlara karşı birer canlı kalkan gibi kullanacaklardı. ²⁵

Yukarıda işaret edildiği gibi, müslümanlar ile müşrikler arasında geçen olaylar ve bunlarla ilgili sorunların dışında ve daha Mekke döneminde kendileri müslüman olup da cahiliye günlerinde ölen çocukları konusunda müslümanların da birtakım meseleleri vardı. Şöyleki, yeni müslüman olanlar, cahiliye döneminde ölen çocukları ile ana ve babaları hakkında endişe duyuyorlar ve bu kimselerin Cennette mi yoksa Cehennemde mi olduklarını merakla soruyorlardı. Hz. Peygamberden aldıkları cevap “Onlar Cehennemdedirler...” şeklinde idi. Müşriklerle verilen amansız mücadele döneminde; iman-küfür ve mümin-müşrik, arasındaki çizgi net bir şekilde çiziliyor, yeni müslüman olanların eski /cahiliye dönemi ile alakaları kesiliyor ve artık

²³ Buhari, Cihat ve Siyer, 2790; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 15827,16061, 16085; Beyhaki, K.Siyer, Hadis No:18603

²⁴ Müslim, Cihat ve Siyer, 3281,3282,3283; İ. Mace, Cihat,1829; Tirmizi, Siyer, 1495

²⁵ Müşrik çocuklarının harplerde canlı kalkan olarak kullanmaları durumunda çocukların hedef alınıp alınmayacağı hususu ihtilaf konusudur. (Bknz., Ahmet Davudoğlu, a.g.e. .VIII /474,475)

Müslümanların yüzü İslam dinine ve müslümanların geleceğine çevriliyordu. Hz. Peygamberin en yakınları hakkında bile bu tavır geçerliydi. Nitekim Hz. Hatice, İslam'dan önceki evliliğinden dünyaya gelen ve küçükken ölen iki çocuğunun durumunu sorar ve Hz. Peygamber bu çocukların Cehennemde olduğunu söyleyince bir anne olarak Hz. Hatice çok etkilenmişti. Hz. Peygamber de ona: "Ya Hatice onların durumunu görsen çok daha üzülersün"²⁶ buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki, ilk Müslüman Hz. Hatice'nin de şirk dönemindeki çocukları ile olan kalbî bağları tamamen kesilmek istenmiştir. Yine henüz müslüman olan iki genç kardeş, cahiliye günlerinde ölmüş olan annelerinin durumunu merak etmiş ve Hz. Peygamberden onun Cennette mi, yoksa Cehennemde mi olduğunu sorunca, aldıkları cevap: "O, Cehennemdedir..." şeklinde olmuştur. Üzüntü içinde ayrılan bu insanları Hz. Peygamber geri çağırılmış ve onlar da, olumlu bir cevap ve müjdeli bir haber alma umudu ile geldiklerinde, Hz. Peygamber onları teselli için: "Sizin anneniz de benim annem de..."²⁷ diyerek onların psikolojik yükünü paylaşmış ve onları rahatlatmak istemiştir. Böylece de onların şirk dönemine ait bağlarını, kalbî ilişkilerini tamamen kesmek istemiş olmalıdır.

İlk müslümanların, şirk dönemine ait ilişkilerinin ve bu anlamda geçmişleri ile olan alakalarının kesilip dikkatlerinin ve hassasiyetlerinin İslama ve Kur'ana çevrilmesi konusu ile ilgili başka bir husus olarak, kabir ziyaretlerinin yasaklanması gösterilebilir.²⁸

Müşriklerle verilen mücadelede hassas dönemler geride bırakıldıkça müşrik çocukları hakkındaki hükümler de değişme sürecine girmişti. Acak bu süreçte de "Azap" "Masumiyet" ve "Adalet" kavramları hep gündemde kalmıştır.

²⁶ Kurtubi, a.g.e, s. 609-610 (Ayrıca bkz., Tevbe 9/113)

²⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1134. Kurtubi, Tefsir, Tur 52/21; İbn Kesir, Tefsir, IX/ 4712 13; (B.Karlığa-B. Çetiner terc. 1991, İst.) ;Kurtubi, a.g.e.,s. 610.

²⁸ Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih terc. VI/374 (Çünkü Cahiliye dönemine ait bir davranış olarak insanlar, ölüleri ile de övünüp üstünlük taşıyorlardı. Böylece geçmişleri ile kalbi bağları sıkı sıkıya devam ediyordu. İlk müslümanların, ziyaret edeceği müslüman kabirlerinin bile fazla olmadığı İslamın da tam yerleşmediği düşünülürse, az sayıda olan bazı müslüman kabirleri ziyaret edilirken müşrik akrabaların da kabirlerinin ziyaret edilme tehlikesi var sayılmış olmalı. Nitekim bu tehlikeler kalkınca kabir ziyareti yasağı da kaldırılmıştır. Hz. Peygamber'in, bu yasağın kaldırılmasını Mekke fethine giderken, kabri Medine şehri yakınında, Ebva'da bulunan annesinin mezarını ziyareti esnasında ilan etmesi anlamlıdır. Yani, müslümanlar, şirke ve müşriklere karşı kesin bir üstünlük sağlamıştır. Artık müslümanların, müşriklerden, onların inançlarından ve geçmişlerinden etkilenmeleri ve buna bağlı korkuları söz konusu değildir. Kâfirlerin de, artık bir daha müslümanlara galip gelme ümidi zaten tamamen kesilmişti.)

²⁸ Ebu Davud, Chat, H.No: 2614, 2672 ve Dip notlar(Hattabi); Tahavi, Müşkilü'l-Asar, II/163, 166.

İlahî Kader ve insan sorumluluğu açısından bakıldığında hem müşriklerin ve hem de müslümanların çocuklarından ölenlerin akıbeti ne olacaktır? Çünkü İslam, kişinin Cennete girebilmesini imana ve salih amele bağlamıştır. Yine cehennemliklerin de, Cehenneme girmeleri, küfürlerinin veya günahlarının karşılığı idi.²⁹ İşte bu açıdan bakıldığında, çocukların durumu nasıl izah edilecekti?

“Her doğan çocuk fitrat üzere doğar...” Hadis-i Şerifi ve bunun paralelinde varid olan “*Fitrat Hadisleri*”, müslüman anne-babadan doğan ve bülüğa ermeden ölen çocukların, ebeveynlerine tabi oldukları ve günah işlemedikleri için, neticede cennete girecekleri kabul edilmiştir. Yine müşrik anne-babadan dünyaya gelip aynı şekilde ölen çocukların da ebeveynlerinin dinine tabi olmaları sebebiyle cehenneme girecekleri bildirilmiştir.³⁰ Neticede, çocukların, babalarına tabi olmaları keyfiyeti, haklarında verilen hükme temel teşkil etmiştir.

Ancak, bu her iki durumda olan çocuklar için de ikinci bir soru sorulur ve cevap istenir: “Ya Resulallah, hiç amel işlemeyen mi Cennete/Cehenneme girecekler?” Buna karşılık Hz. Peygamber şöyle buyurur: “Allah onların işleyecek oldukları amelleri çok daha iyi bilir.”³¹ Bu ifadeye göre, çocuklar yaşasa idiler, onların ne gibi ameller işleyeceklerini Allah çok iyi bilir şeklindeki cevabın içindeki anahtar kelime ve belirleyici unsur görüldüğü gibi “*İlahî İlim*” dir. Yüce Allah, eksiksiz olan ezeli ve ebedî ilmi ile her şeyi, hali hazırda yaşanan “an” olarak bildiğine göre; yaşanmayan halleri de yaşanmış gibi bildiğinden, baliğ olmadan ölen çocukların yaşamaları halinde, işleyecekleri amellere göre Cennette veya Cehennemde olacaklarını bilir. Bizim bilemeyeceğimiz “*Yaşanmayanlar*” ın “*İlahî İlme*” bağlanması, yaşanan olaylara ilgimizin çekilmesini hedeflediği söylenebilir. Zira bu çocuklar yaşasa idi cennetlik veya cehennemlik olabilecekleri bizce de bilinebilirdi.

İlahî İlim, yaşanacaklara göre insan kaderinin tayinine esas teşkil ettiğinden, insanın hür iradeye sahip olduğu ve ihtiyarî fiillerinde serbest olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, konumuzla ilgili olarak “*Kader*”, karanlık bir güç değildir ve zulüm içermez.

Hükümlerde Geçiş Dönemi

1- Müşrik Çocukların Öldürülmelerinin Yasaklanması

2- Müşrik Çocuklarla Ana-Babalarının, Birbirlerine Mirasçı Olamayışları

---

³⁰ Buhari, Cihat ve Siyer, 2790; Müslim, Cihat ve Siyer, 3281 (Hızır Hadisi...)

³¹ Buhari, Kader, 6108, 6109, Cenaiz, 1294; Müslim, Kader, 4810; Nesai, 1925; Ebu Davut, Sünnet, 4088; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 2999, 3195, 4810

3- Cennetlik veya Cehennemlik Denmeyip Sorunun Askıya Alınması(Tevakkuf)

1- Gece baskınlarında öldürülmeleri kaçınılmaz olan müşrik çocuklarının ölümlerinden, müslümanlar ile antlaşmayı kabul etmeyen müşrik babalar sorumlu tutuluyor ve böylece müslüman akıncıların vicdanî rahatsızlığı giderilmiş oluyor, baskınlar konusunda tereddütler kaldırılmış oluyordu. Ancak, zaruretler kalktıkça çocukların öldürülmelerine de Hz. Peygamber tarafından gerekli tepki gösterilmiştir. Çünkü, zarurettten doğan bir ruhsatin yersiz ve dikkatsizce kullanılmasına müsaade edilemezdi. Nitekim Hz. Peygamber, bu gibi dikkatsizlikler yüzünden Ashabına çıkmış ve : “Bu insanlara ne oluyor ki çocukları da öldürüyorlar?” buyurmuş, bunun üzerine de Ashaptan bazıları: “Ya Resulallah, onlar müşrik çocukları değil mi” şeklinde mazeret beyan edince, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Sizin en hayırlılarınız müşrik çocukları değil miydi?”³² Bundan sonra, savaşlarda bile müşrik çocuklarının ve kadınlarının öldürülmelerini kesinlikle yasaklar.³³

2- Ferâiz ahkâmının gelmesi ve Müslümanların da cihat ile emrolunmaları neticesinde, müşrik çocuklarının, “Babalarının dini üzere doğduğu” hükmünün de artık geçerli olmadığı kabul edilir. Ebu Ubeyd’in, Muhammed b. El-Hasan’dan rivayetine göre, ölen müşrik çocuklarının babalarının dinine ait loduklarına dair kanaati Tahavî kabul etmez. Ona göre bu çocuklar öldüklerinde müslüman sayılırlar ve bu sebeple cennetliklerdir. Yani müşrik çocukları, fitrî iman ile müslüman sayılıyordu. Fakat onların bu şekilde müslümanlıkları, baliğ olup bu imanlarını dilleri ile ikrar edinceye kadardır.³⁴

3- Mekke döneminde, Hz. Hatice’ye verilen cevap ile Medine döneminde Hz. Aişe’ye verilen cevap, müşrik çocukları lehine gelişen sürecin önemli ip uçlarını verir. Bu sürecin en uzun zaman dilimi, ilk verilen “Cehennemlik” hükmü ile nihaî hüküm olan “Cennetlik” hükmü arasında yer alır. Bu sürecin de temelini “Allah onların ne yapacak olduklarını çok iyi bilir” ifadesi teşkil etmekte olup buna “*Tevakku*” denmektedir.³⁵

Müşrik çocukları lehine gelişen hükümlerin oluşmasında çok önemli rol oynayan geçiş dönemi sonrasında günümüze kadar verilen bu hükümler altı başlık altında toplanabilir:

³² Ahmed ibn. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15162 ; Tahavi, Müşkilu'l-Asar, II/ 163,164

³³ Ebu Davud, Cihat, 2614; 2672 Ayrıca Bkz., a.y. Dip notlar; Tahavi, a.g.e., a.y.

³⁴ Tahavi, a.g.e, II/164, 165

³⁵ İbn Hacer, a.g.e, III/ 244, 247 ; Ayni, a.g.e. VII/ 133,134

- 1-Bunların durumu Allah'a kalmıştır
- 2- Babalarına tabidirler
- 3- Arasattadırlar
- 4- Cennetliklerin hizmetçileridirler
- 5- İmtihana tabi tutulacaklar³⁶
- 6- Cennetlikler³⁷

Aslında bu altı mertebe üçe indirilebilir ve daha da anlaşılır olabilir. Şöyleki:

- 1- Cehennemlik oluşları,
- 2- Tevakkuf mertebesi,
- 3- Cennetlik oluşlarıdır.³⁸

Zamanın ve şartların değişmesi ile hükümlerin de değişebileceği prensibine uygun olmak üzere müşrik çocuklarının akıbetlerini tek mertebede düşünerek "Cennetlik" olduklarını söyleyenlere göre, şartların avdet etmesi durumunda uygulanan hükümlerin de tatbiki istisnası ile müşrik çocuklarının Cennetlik olduklarını kabul etmek, son din olan İslam'ı tebliği etmede müslümanlara bir hayli kolaylık sağlamış olacaktır.

Bütün bu anlatılanlara rağmen, İslam dünyasında ortaya çıkan mezhepler, bu gün hala, kendi görüşlerini sürdürmektedirler. Halbu ki, bu görüşlerin birçoğu meselenin, Hz. Peygamber zamanındaki ahkâmın ve tatbikatın ihtiva ettiği genel mantıktan ve tedricilikten uzaktır.

Mesela, Haricilerin Azarika kolu, çocukların babalarına tabi oldukları esasına dayanarak müşrik çocuklarının cehennemlik, müslüman çocuklarının ise cennetlik oldukları inancını devam ettirmiştir. Hz. Nuh'un kâfirler hakkındaki bedduasını da bu hususta delil getirmişler³⁹ ve bu ayetin Hz. Nuh ile kavmi arasındaki özel durumu anlattığına bakmamışlardır. Aynı şekilde müşrik çocuklarının babalarının hükmüne

---

³⁶ Müşrik çocukların imtihana tabi tutulmak üzere ortaya konan tezler, neticede; emir karşısında itaat edip etmeyeceklerinin ortaya çıkarılması ile vaki olabilecek mazeret kapılarını kapatmak ve adil bir sonuç ile karşılaştıklarını ilan etmekten öte çok şey anlatmaz. Kaldı ki, ahiret yurdu amel ve imtahan yeri olmayıp ceza veya mükâfat yurdu olduğu için "İmtihan" formülü hayli irdelenmiş ve ciddi tenkitler almıştır. (Bkz., İbn Kesir, Tefsir, III/ 4707,4710,4711; Ayni, a.g.e.VIII/ 135, 136; Taberi, Camiu'l-Beyan XV/ 41)

³⁷ Ayni, a.g.e. VIII/ 135,136 (Bir başka tasnif için bkz., İbn Hacer el-Askalani, a.g.e. III/ 246,247. Burada on mertebe sayılmakta 8. olarak "Cennetlik" mertebesi zikredilmektedir. Bu konuda "Biz bir elçi göndermedikçe azap etmeyiz" ayeti delil getirilir. Sayılan farklı mertebeleri ise şunlardır: Toprak olacaklar, Cehennemlikler, Tevakkuf ve İmsak.

³⁸ Başka bir üçlü tasnif için bkz., Tecrid-i Sarih terc., 4 /594

³⁹ Acluni, Keşfu'l-Hafa, Hadis No: 393 ; Ayni,a.g.e. VIII/135 (Kelamcılara ait dip not.)

dahil olduklarını beyan eden Hadisin, harp ortamında söylenmiş olmasına bakılmadığı da anlaşılıyor.

Öte yandan Kaderiye, Fitrat Hadisinde geçtiği gibi, çocuğun ebeveyni tarafından Yahudileştirilmesi, Mecusileştirilmesi ve Hıristiyanlaştırılması hususunu, şerrin Allah'a isnat edilemeyeceğine dair delil olarak kullanmıştır. Halbu ki, İmam Malik'e göre bu hadis, onların aleyhine delildir. Çünkü bu çocuklar yaşasa idi, ne yapacak olduklarını Allah'ın bilmiş olması, olayların kesinliğini ve değişmezliğini ve Allah'ın ilminin her şeyden önce geldiğini ifade eder.⁴⁰

Buraya kadar anlatılmak istenenlerle oluşturulan zemin üzerinde, mesele ile ilgili son pozisyonun, daha rahat serdedilebileceğini söyleyebiliriz.

Mesele Hakkındaki Nihai Hüküm ve Dayandığı Esaslar

Müşrik çocuklarının, özellikle ahiretteki durumlarının tartışıldığı safhaların sonuncusunu teşkil eden nihaî hükme ait delilleri ele almadan önce *Tevakkuf anlayışından* bu hükme açılan iki önemli kavrama işaret etmek gerekmektedir:

“*Hizmetçi*” ve “*Araf*” kavramları: “Müşrik çocukları, cennetliklerin hizmetçileridir” rivayeti⁴¹ ile yine bunların “Araf Ehli”nden kabul edilmesi keyfiyeti, bu çocuklar için Cennete giden kapıların açıldığını gösterir. Zira Araf Ehli neticede cennete girecektir.⁴² Semüre Hadisindeki⁴³ yaklaşım da müşrik çocuklarının cennete olacağı fikrini verir. Müslümanların çocukları ile aynı akıbeti paylaşan bu çocuklar, ezelde verdikleri sözü, yani, “*Misak*”ı⁴⁴ bozacak bir ikrarda bulunamayacaklarından verdikleri söze aykırı bir amel işlememiş sayılırlar. Yaşasa idiler, durumun fitrî imanlarına uygun olacağını Allah Teâlâ biliyordu. Bu bilgiye uygun olarak onları Cennete koymuştur. Burada ölçü alınan esas noktanın, “Fitri İman”⁴⁵ olduğu kabul edilmektedir.

Fetret döneminde ölenlerle delilerin ve çocuk iken ölenlerin durumu da, İlahî ilmin gereği, niyetleri ve amelleri kendilerine gösterilmek suretiyle vaki olabilecek mazeretlerinin ortadan kaldırılacağı görüşü,⁴⁶ “*Müşrik Çocukları Meselesi*”nin izahı

⁴⁰ İbn Hacer el-Askalani, a.g.e. III./247, 250

⁴¹ Müsned-i Ebi Yala, Hadis No: 4090 ; İbn Kesir, Tefsir, IX/ 4706; Kurtubi, Tezkire, s. 613.

⁴² İbn Kesir, a.g.e. IX/ 4713

⁴³ Tecrid-i Sarih Terc. IV/595 ve s.599 dip notu

⁴⁴ Müşrik çocuklarının , bu “Misak” esnasında istemeyerek “Belâ” dedikleri şeklindeki görüşün (Bkz., Fethu'l-Bari, III/ 250) izaha muhtaç olduğunu belirtmek gerekir.

⁴⁵ Kurtubi, Tezkire, s.614, 615

⁴⁶ Ayni Umdetu'l-Kari, VII/135

açısından konuya çok şey katmış sayılmayabilir. Zira ahiret, imtihan yurdu değil, aksine bir ceza yurdudur ve neticelerin alındığı yerdir. Kurtubi tarafından, Halimi'nin bu görüşte olduğuna işaretle bu üç sınıfın, müşrik çocukları meselesinden ayrı mütala edilmesi gereği ortaya konmuş sayılır.⁴⁷

Müşrik çocuklarının "Tevakkuf" sürecinden çıkarılıp "Cennetlik" mertebesine geçiş kapısı olarak nitelediğimiz *Hizmetçi*, *Araf* ve *İmtihan* kavramlarını göz önüne alacak olursak, bu konuda vicdanları da rahatlatan Hadis-i Şerifin sıhhat derecesi ile ilgili tenkitler saklı kalmak şartıyla⁴⁸ bu yaklaşımın, çocukları vasıtası ile müşriklerin de vicdanları rahatlatılıp gönüllerinin İslam'a ısındırılmasına psikolojik bir etkileşim alanı olarak bakılabilir.

Azabın sebebi, insanın, aklen ve şeran mükellef olduğu şeyleri inkâr etmesi ya da ihlal etmesidir. Mükellefiyetleri belirleyen de Akıl ve Peygamberliktir. Ancak akıl baliğ olan insan, Peygamberin getirdiği şeriatın sorumlu muhatabıdır. Bu yüzden, elçiye muhatap olmayan insana azap edilmeyeceği esası konmuştur.

Nitekim Kur'an-ı Kerimde değişik surelerde geçen ve "Hiç bir günahkâr kimse, diğer günahkârın günahını yüklenmez" ifadesini içeren ayetlerden⁴⁹ sadece, İsra 15. ayeti : "*Biz bir elçi göndermedikçe kimseye azap etmeyiz*" hükmünü birlikte verir. Elçi gönderilmediği sürece azap edilmeyecek kimseleri âkil- bâliğ olanlar teşkil edince öncelikle "Müşrik çocukları" bu hükme dâhildir. Âkil-bâliğ olanlar için "Fetret" bir engeldir ve geçerli bir mazerettir. Çocukların engeli de reşit olmayışları veya âkil-bâliğ olmayışlarıdır. Bu sonuncu mazeret daha geçerli sayılmalıdır. Burada, *anahtar* kelime olan "*Resûl*" üzerinde durmak gerekmektedir.

İnsanlar arasından, Yüce Allah'ı kullarına tanıtacak olan bir görevli seçilip gönderilmez ise bu durumda akıl, insanın, Yüce Yaratıcıyı tanıyabileceği ve O'nunla arasında bir bağ kurabileceği bir çeşit elçidir, *Resüldür*, denmiştir. Resül olarak "Akıl" olmasaydı insanlardan olan resulün, yani Peygamberin getirdiği tebliğ ve mesaj da anlaşılamazdı. Öyleyse "*Akıl*", insanla var olan temel bir "*Resül*" dür, bir elçidir ve bir bağıdır. ⁵⁰

Aklı olmayana tebliğ ulaşamadığı için ona azap etmeyeceğini beyan eden Yüce Allah, âkil bâliğ olmayan müşrik çocuklarına da azap etmeyecek demektir.

⁴⁷ Kurtubi, Tezkire, s. 611

⁴⁸ Kurtubi, a.e., s.613, 614 (Müşrik çocuklarının "Cennetliklerin Hizmetçileri" olduğuna dair Hadisin manasını destekleyen rivayetler ve teviller dikkate alınması gereken mantık çerçevesinde verilmektedir.)

⁴⁹ Enam,6/164; İsra,17/15 ; Fatır , 35/18 ; Zümer, 39/7 ;Necm,53/38

⁵⁰ Razi, a.g.e. XX, 172, 173

Çünkü vücutun mahiyeti, bir filin terki üzerine azabın konması ile ortaya çıkar. Şeriatın, kendisine ulaşmadığı kimseye de vücut söz konusu olamaz. Başka bir ifade ile Şeriatın önce ikap olmaz. Aksi takdirde itiraza açık kapı bırakılmış olacağı, bunun da "İlahî Adalet"e uymayacağı⁵¹ beyan edilmektedir.

İlk insan, peygamberdir. Peygamberle başlayan beşeriyette peygamberlik müessesesi belli aralıklarla kesintilerle devam etmiştir. Önce gelen peygamber ile ondan sonra gelecek olan arasında bazen uzun yıllar geçtiği olmuştur. "Fetret" denen bu ara dönemde insanlar, İlahî gerçeklerden uzaklaşmış ve işi, Allah'ı inkârâ kadar vardırımlardır. İşte böyle fetret döneminde yaşayıp ölenler, Hesap günü : "...Bize bir uyarıcı ve müjdeleyici gelmedi dememeleri" için, Yüce Allah, gerekli açıklamaları yapan "Resul" gönderdiğini⁵² ayetle beyan ediyor. Bu ayette, Resul için "Beşir" ve "Nezir" tabiri kullanılmaktadır. Ayetten anlaşıldığına göre bu tabir, Akıl ve Nebi olarak tanımlanmaktadır. Böylece, Fâtır suresi 24. ayetindeki Nezir ve Beşir kavramı, Resul ve Akıl bağlamında ele alınabilmektedir.

Konu Hakkında Tefsirlerde Delil Olarak Kullanılan Ayetlerin Tahlilleri

Müşrik çocuklarının Cennetlik olduklarına dair delil olarak kullanılan ayetleri kısaca bir tahlile tabi tutup konumuz açısından değerlendirince; bu ayetlerden sadece İsrâ 15. ayetini delil olarak kullandığımızda, bu konuda varid olan Hadislerin ortaya koyduğu netice daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

Değerlendireceğimiz ayetler, birçok kaynakta müşrik çocuklarının azap edilmeyeceği doğrultusunda delil olarak kullanılmıştır. Bu ayetlerde delilin özünü oluşturan husus ise "Hiç bir günahkârın (vâzire) diğer bir günahkârın (vâzire) günahını yüklenmeyeceği" hükmüdür. Bu ayetlerde ortak kavram ve anahtar kelime "Vizir" dir. Vizir, günah demektir. "Günahkâr" anlamında yani kelimenin müennes şekli kullanılmış olduğu için müennesi ve müzekkeri arasında fark gözetilmemiştir. Şu halde, ayetlerin açıklamasına geçebiliriz:

1- "De ki: "Allah her şeyin Rabbi iken ben hiç O'ndan başka Rab mi ararım? Halbu ki herkesin kazandığı ancak kendisine aittir. *Hiç bir günahkâr başkasının günahını çekmez.* Sonunda dönüşünüz Rabbinizedir. O vakit Allah, dünyada ayrılığa düşmüş olduğunuz şeyleri size haber verecektir." (Enam 6/164) Görüldüğü gibi

⁵¹ Nisa,4/165 ; Taha , 20/ 134; Kasas, 28/47 (Bu ayetlerde sözü edilen Resul, Yüce Allah'ın emirlerini ve yasaklarını tebliğ eden elçi, yani Peygamberdir. İtiraz edecek olanlar, "Aklimız yoktu" demiyorlar.)

⁵² Maide, 5/19

ayette, tamamen âkil-bâliğ olan insanların iradî fillerinden bahisle, sorumlu olduklarından ve sorumluluktan kurtuluşun mümkün olmadığından bahsedilir. Bu ayette vurgulanan sorumluluk, âkil ve bâliğ olmaya dayandığından çocukları kapsamı veya hedef alması da mümkün değildir.

2- "Hiç bir günahkâr başkasının günahını yüklenemez; günah yükü ağır basan kimse bu günahı taşımak için bir başkasını çağırır, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez. Sen ancak görmeden bile Rablerinden çekinip namaz kılanları uyarabilirsin. Kim temizlenirse o, kendi yararına temizlenmiş olur. Dönüş Allah'a dır." (Fâtır 35/18) mealindeki ayette, herkesin kendi yükünü, kendi günahını taşıyacağı, bu yükün, yakınları bile olsa kimseye devredilemeyeceği anlatılır. Görüldüğü gibi ayetin konusu, mükellef insanların sorumluluklarını beyan etmektedir. Öyleyse bu ayet, tefsirlerde müşrik çocuklarının cennetlik olduğuna dair delil olarak gösterilmiş olsa da ayet günahsız çocukların durumu ile ilgili değildir.

3- ***Eğer inkâr edecek olursanız, şüphesiz Allah'ın, iman etmeniz konusunda size hiç bir ihtiyacı yoktur;** İman etmezseniz O'nun her hangi bir kaybı olmaz. **Bununla beraber O, kullarının küfrüne de razı olmaz. Eğer** imanınızın gereğini yapar ve imanınızı yaşatırsanız, yani **şükrederseniz, sizin adınıza hoşnut olur,** neticesinde de hesabınıza sevap yazılır. Şükür ile küfür arasında dengeyi iyi kurun ve isyan etmekten, günah yüklenmekten kaçının, kendi adınıza tedbir alın. Zira bu dünyadan günah ile giden, bu yükü kendisi çeker. Şunu unutmayın ki, **hiç bir günahkâr, diğer bir günahkârın günah yükünü yüklenmeyecektir.** Günahınız benim boynuma deyip sizi kandıranlar, sizin günahınız kadar bir günah daha çekebilir, amma siz de kendi günahınızı çekeceksiniz... **Olup bitenlerden sonra nihayet hepinizin dönüşü Rabbinizedir; böylece O, yaptıklarınızı size haber verecektir.** Kim kimi aldattı, kim inkâr etti ve kim iman etti ve iman edenlerden kim iman nimetinin şükürünü yerine getirdi ise bütün bunları ortaya çıkaracaktır. **Çünkü O, kalplerde olanları hakkıyla bilendir.** (Zümer 39/7) Bu ayette, Allah'ın, insanı yaptıklarından hesaba çekeceğini ve bu hususta hiç bir şeyin gizli kapaklı kalmayacağını bildirir. Görüldüğü gibi bütün bunlar, âkil-bâliğ olan sorumlu insanların durumunu açıklar. Tefsirlerde, müşrik çocukları meselesine dair delil getirilmiş olsa da bu ayet bu konuda delil sayılamaz.

4- " Çok vefalı olan İbrahim'in sahifelerindeki haber verilmedi mi? O haberde şunlar yazılı idi: Hiç bir günahkâr başkasının günahını çekmez. Doğrusu, insan için çalıştığından başkası yoktur. Elbette çalışması ileride görülecektir. Sonra en dolgun

karşılık verilecektir. Yine elbette sonunda Rabbine gidilecektir.” (Necm 53/38-41) mealindeki ayet-i kerimelerle çizilen çerçeve, âkil ve bâliğ olan kimseleri içine alır. Bu çerçevenin dışında kalan kesim, çocuklardır. Müşrik çocukları da böyledir. Çünkü çocuklar, günah işlemiş değildir. Sevap işlemek zorunda da değildirler. Çocuğa “vâzire” yani günahkâr denmeyeceği de aşikârdır.

5- “Amel defterini bu dünyada herkes kendi eli ile dolduracaksa, o zaman şimdiden bilinmelidir ki, **kim hidayet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiç bir günahkâr, başkasının günah yükünü çekmez. Biz bir elçi göndermedikçe de kimseye, yaptığından veya yapmadığından dolayı azap edecek değiliz.**” (İsra 17/15) Ayrıca *Bakınız, Ta Ha,20/134.* mealindeki ayette geçen *Vizir* ve *Vâzire* için daha önceki ayetlerde verilen açıklamalar geçerlidir. Elçi gönderilmediği için azap edilmeyeceklerin başında çocuklar gelir. Bu elçi ister “Akıl” olsun ister “Peygamber”, sonuç açısından fark etmez.

Sonuç

Sorumlu tutulacağı şey bildirilmeden insan yaptığından veya yapmadığından dolayı cezalandırılmaz. Aslında bu ifade öncelikle “Fetret” kavramını ve tarihte yaşanan fetret dönemini hatırlatır. Çocukların fetreti, çocukluk dönemidir. Yani, âkil ve bâliğ olmayışları ve içinde buldukları böyle bir tabîî dönem ve tabîî engel,⁵³ onlara elçinin gönderilmemiş olması anlamına gelir. Bu takdirde, “Akıl” gibi elçiden mahrum kalan yahut “Peygamber” gibi elçiyi kavrayamayan çocuğa azap edilmez. Ancak yetişkinlerden fetret dönemi insanı için akıl, bir dereceye kadar sorumlu olabileceğinin delilidir. En azından Yüce Allah’ın varlığı ve birliği gibi hususlardan sorumludur. Fakat Dinin hükümlerinden sorumlu değildir. Bu yüzden de Allah’ın varlığını birliğini ikrar edince azap edilmezler. Azabı hak etmeyen çocuklar, fitrî iman ile doğup günah işlemeyen de öldükleri için Cennetliklerdir.

Anlaşılabileceği üzere, müşrik çocuklarının “Cennetlik” oluşlarını ilan etmek, İslamın ve müslümanların bir hayat nizamı kuracak kadar güçlenmesine kadar ertelenmiştir denebilir. Hz. Aişenin, Hz. Hatice’den gelen rivayetinde belirtildiği gibi,

⁵³ Resûl, imsakin zıddı olup bir şeyin önünü açmak ve engeli kaldırmak anlamına gelir.(Bkz., Ragıb, Müfredat, R-S-L maddesi)

Her doğan İslam fitratı üzere doğar. Âkil Bâliğ olamadan ölen müşrik çocukları da Cennetlidir.⁵⁴

---

⁵⁴ Tecrid-i Sarih terc., c.4, s.593 ; c. 10, s. 644.; Kurtubi, Tezkire, s. 612 ; İbn Hacer el-Askalani, a.g.e. III/ 247 ; Ayni, a.g.e. VII/134.